

Fjodor Dostojevskij

NIHILISTER

Oversat af Arne Wendt

Digitaliseret af SFA-89 2012

Efter

**Forlaget "Danmark"
1914**

FØRSTE DEL

1. KAPITEL.

*Som Indledning nogle Enkeltheder af aen velbyrdige
Stepan Trofimowitseh Werchowensku*

Ørend jeg begynder med Fortællingen om de mærkelige Hændelser, som for nylig har tildraget sig i vor By, gad jeg nok gaa lidt tilbage i Tiden og først tale lidt om Stepan Trofimowitsch Werchowenski.

Det mærkeligste ved denne mærkelige Mand var den altid paa en eller anden Maade „offentlige“ Rolle han spillede i Livet og mellem Folk. Uden denne Rolle havde Stepan Trofimowitsch siet ikke kunnet leve, saa absolut hørte den til hans Personlighed, og saa forelsket var han samtidig selv i den. Ikke saa at forstaa, at han havde noget af en Skuespillers Naturel eller Karakter — tværtimod! Kun aarelang Sædvane kunde være tilgrundliggende her eller maaske ogsaa den ærgerrige Tanke om at naa en eller anden officiel Stilling, en Tanke, han havde taget med over i Manddomsalderen efter at være blevet grundig skuffet i Ungdommens Aar. At Stepan Trofimowitsch særlig gerne anstillede sig som den „Forviste og Forfulgte“, hidrørte nærmest fra, at der over disse to Ord laa en vis hemmelighedsfuld Martyrglans, som, efter at den én Gang havde blændet ham, stadig løftede ham højere og højere i hans egne Øjne.

For Resten havde Stepan Trofimowitsch en Gang om ogsaa kun for en kort Tid haft sin Betydning, Den

Gang blev hans Navn flygtigt nævnt sammen med Beliwski's, Herzen's og andre russiske Forfatteres. Men Stepan Trofimowitsch's eneste Gærning blev afbrudt næsten i samme Øjeblik, den var begyndt — Opslugt af „Begivenhedernes Malstrøm“, som han selv holdt af at udtrykke det. Blot maa man ikke deraf forstaa, at der i „Begivenhedernes Malstrøm“ skjultes en skæbnesvanger Hændelse, der havde ramt ham personlig. Indtil for kort Tid siden troede ogsaa jeg paa, at der laa et eller andet personligt Uheld, maaske en slem politisk Erfaring bagved hans Talemaader om den „Forfulgte“ og „Forviste“. Nu har jeg imidlertid erfaret, at Stepan Trofimowitsch ikke blot ikke, som man maaske kunde formode, havde været i Forvisning, men at han overhovedet aldrig havde været mistænkt i nogensomhelst Maade. Han selv troede ganske vist hele sit Liv igennem, at man frygtede ham i bestemte Kredse, at alle hans Skridt blev iagttagne, at hver af de tre Guvernører, som vi har haft i de sidste tyve Aar, allerede straks ved Overtagelsen af deres Embede som det første havde spurgt om Stepan Trofimowitsch, og at de allerede havde gjort sig deres Tanker om ham, førend de endnu var ankommet til os. Havde paa den anden Side en eller anden med de uimodsigeligste Beviser i Haanden villet beroliget den ærlige Stepan Trofimowitsch og eftertrykkeligt forsikret ham, at han ikke havde det mindste at frygte, saa vilde det heller ikke have været rigtigt og kun have krænket den gode Mand. Og alligevel var han med alle den Slags Særheder et klogt og begavet Menneske. Endogsaa paa en vis Maade en Videnskabens Mand, skønt han aldrig havde skabt noget egentligt i Videnskaben — ja overhovedet maaske intetsomhelst ydet. Men hos os i Rusland er det jo Tilfældet med alle Videnskabens Mænd næsten uden Undtagelse.

I Slutningen af Fyrerne vendte han hjem fra Udlandet for straks at nedsætte sig som Privatdocent ved Universi-

tetet. Det kom kun til en Forelæsning, og denne skaffede ham med et Slag en Mængde Fjender — efter hans egen Opfattelse. Derpaa skrev han efter at have mistet sit Docentur Begyndelsen af en Afhandling i et fremskridtsvenligt Maanedshæfte. Imidlertid blev, efter hvad man fortalte, Fortsættelsen af Afhandlingen forbudt, ja endog Bladet selv skulde have lidt meget blot paa Grund af Begyndelsen. Dette er ogsaa meget muligt, thi hvad var ikke muligt den Gang? Men det er dog sandsynligere, at der intet passerede af alt det, derimod at Forfatteren selv undlod at fuldende Afhandlingen.

Just i disse Dage skulde saa ogsaa en Afskrift af en Digtning af Stepan Trofimowitsch blive beslaglagt, det var den eneste, han — et Par Aar for i Berlin — nogensinde havde forfattet, og af hvilken han havde laant et Par Afskrifter til nogle Studenter, der var Venner af ham. Jeg besidder selv et Eksempplar; jeg fik det forrige Aar af Stepan Trofimowitsch selv i en egenhændig og ny Afskrift forsynet med autografisk Tilegnelse og indbundet i et pragtfuldt rødt Saffians-Bind. Digtet er ikke uden Poesi, det er maaske noget overdrevent og fuldt af forunderlige Indfald, men den Gang, i Trediverne, skrev man nu en Gang ikke anderledes. — At fortælle noget nærmere om det volder mig Besvær, thi saadan rigtig forstaaet det har jeg ikke til den Dag i Dag. I al Almindelighed taget er det en Allegori i lyrisk-dramatisk Form, den minder om anden Del af Faust. Digtningen begynder med et Kor af Kvinder, saa følger et Kor af Mænd og til sidst for at slutte denne første Scene, fremstiger et Kor af Sjæle, der endnu ikke har levet, men frygtelig gerne vil det. Saa forvandles Scenen, og der begynder en „Livets Fest“, hvor endog Insekterne synger. Der optræder en Skildpadde, højtidelig, med latinske, sakramentale Ord, og et Mineralium synger, altsaa endog en totalt sjælefri

Genstand. I en tredie Scene viser en Yngling af ubeskrivelig Skønhed sig paa en sart Hest, fulgt af alle Jordens Folkeslag; Ynglingen er Døden, men Folkene vansmægter efter ham. I en fjerde Scene dukker derimod Babels-Taarnet op, Kæmpeskarer af Kæmpearbejdere bygger paa det, synger en Sang om det nye Haab og forjager tilsidst, ligesom de er kommet til Toppen, dens Herre og Hustru, hvorfra Menneskeheden indtager hans Plads og straks „med fuld Klarhed over alle Ting" begynder et nyt Liv.

Dette Poesi fandt man nu den Gang farligt. Forrige Aar foreslog jeg Stepan Trofimowitsch at lade det trykke, da det dog var blevet fuldkommen ufarligt, men han afslog det med synlig Uvilje. Min Mening om dets fuldkomne Ufarlighed syntes endog at krænke ham. Men se saa! Pludselig og uventet udkom dette Digt i Udlandet og oversat i en Samling revolutionære Afhandlinger og Digtninge. Naturligvis blev Stepan Trofimowitsch frygtelig forskrækket, styrtede til Guvernøren, udarbejdede den ene Undskyldningsskrivelse efter den anden for at sende den til St Petersborg, og endte saa med tilsidst slet ikke at sende dem ind, da han ikke vidste til hvem han egentlig skulde sende dem. Kort at fortælle, efter en hel Maanedes Ophidselse, medens han dog samtidig, tror jeg, følte sig smigret, følte Stepan Trofimowitsch sig igen »en Gang som en særdeles vigtig og betydende Person. Han skilte sig aldrig ved det Eksemplar, man havde sendt ham, og laa om Natten med det under Hovedpuden.

II.

Jeg vil slet ikke hævde, at Stepan Trofimowitsch aldrig skulde have lidt paa Grund af sin ødelagte Karriere, kun er det blevet mig klart, at han havde over-

bevist sig selv om, at den hovedsagelig var ødelagt af „Begivenhedernes Malstrøm". Men var der i det hele taget noget udefra, som havde givet Anledning til Forlandringen i hans Løbebane, saa var det ikke noget af aandelig, men af materiel Art, nemlig Generalløjtnant Stawrogins Gemalindes Spørgsmaal, om han ikke vilde overtage Uddannelsen af hendes eneste Søn — for slet ikke at tale om det glimrende Løntilbud, som Forslaget var ledsaget af. Han havde allerede før, lige efter sin første Kones Død, faaet det samme Tilbud, men afslaaet det. Hustruen døde i Paris, efter at have level skilt fra ham i tre Aar, og efterlod en femaarig Søn — „Frugten af deres første frydefulde og endnu uforstyrrede Kærlighed", som den sørgende Stepan Trofimowitsch en Gang ytrede i min Nærværelse. Barnet blev straks sendt til Rusland og opdraget af et Par tanter, imedens Stepan Trofimowitsch blev i Udlandet. Endnu inden Sørgeaarets Udløb ægtede han sin anden Hustru, en lidet talende Berlinerinde. Først da denne anden Hustru, ikke et Aar efter Vielsen, døde, og da samtidig hans literære Ærgærrighed stadig mere slappest, besluttede han sig til at modtage Huslærerpladsen. Den Medfølelse og det Venskab, som Warwara Petrowna Stawrogin altid havde vist ham, sejrede saa tilsidst, og nu kunde det ejendommelige Forhold imellem to ejendommelige Væsener begynde.

Ogsaa andre Grunde bevirkede, at han tog Pladsen, Først og fremmest den, at det lille Gods, som der første Fru Stepan Trofimowitsch, hun var fra vort Gubernement, havde efterladt, ham, grænsede op til Stawrogins store Gods „Skworeschniki". Endvidere sagde Stepan Trofimowitsch til sig selv, at han maaske i sin nye rolige Virksomhed kunde kaste sig over sine videnskabelige Arbejder og berige den russiske Literatur med fremragende Forskninger, hvortil den virkelig trængte.

Disse Forskninger blev det rigtignok aldrig til noget

med; men derfor frembød det alligevel den Mulighed, at han kunde „ofre sig for en Idé" hele sit øvrige Liv — mere end tyve Aar til. Men arbejdede han ikke, vilde han dog efter de bedste Forbilleder kunne staa som et „advarende Tegn!" Dog trættede det ham i Længden at staa som et saadant, og saa lagde han sig mægtigt ned. Imidlertid maa man være saa retfærdig at indrømme, at han selv i denne Stilling vedblev at være et „Advarslens Tegn", saa meget mere som hans Eksempel i den snævrere Kreds, hvor han viste det, allerede var tilstrækkeligt advarende. Oh, man skulde se denne Ideens Bærer, naar han i Klubben satte sig til Spillebordet. Hans hele Person udtrykte: — Kort? Jeg spiller Whist med Jer? (Hvorledes er det muligt? Hvem vil tro det? Hvem har ødelagt min høje, aandelige Virksomheds Trang og forvandlet den til en latterlig Spillen-Kort? Ak, Du gaar lunder, hellige Rusland! og han spillede ud fuld af Værdighed: — *Coeur As.**)

Desuden holdt han overordentlig meget af Kortspil, men tabte altid. Han tilstod, som ærligt Menneske, undertiden denne Kærlighed og sank saa regelmæssig hen i en dyb Kummer. Men tre eller fire Gange om Aaret henfaldt han i sin „officielle Jammer", som vi kaldte den. Det var, naar Gælden skulde betales af den finfølede Warwara Petrowna. Senere slog han sig af samme Grund ogsaa paa — Champagnen.

Han kunde lige have talt om de mest ophøjede Ting og saa bryde ud i den vulgæreste Latter. Ja, der var Øjeblikke, hvor han talte om sig selv i parodisk Betydning. Men der var intet, Warwara Petrowna frygtede som det parodiske; thi hun var en „klassisk" følelse Dame, en ideelt tænkende Beskytter af Lærde og Kunstnere. Hendes toogtyveaarige Indflydelse paa den arme Ven var da ogsaa storartet

*) *As de coeur*, Hjærter Es. — I højere russiske Kredse taltes Fransk eller brugtes i al Fald mange franske Vendinger. O, A.

III.

Der findes mærkelige Venskaber; der er Venner, som Livet igennem næsten aldrig føler andet end Vrede og Ærgrelse over hinanden, og som dog i Længden ikke kan undvære hinanden. Saaledes ved jeg bestemt, at Stepan Trofimewitsch en hel Masse Gange, efter at der havde været en hæftig Scene med Warwara Petrowna, og saa snart hun havde forladt ham, pludselig sprang op fra Divanen og som en Rasende begyndte at bearbejde Væggene med sine knyttede Næver, og det bogstaveligt, én Gang raslede hele Stukaturen ned. Maaske undrer man sig over, hvorfra jeg kender saadanne Enkeltheder? Men hvis han nu selv har indviet mig i sine Hemmeligheder? Og saadan er det virkelig, han udøste altid sit Hjærte for mig, fortalte mig alting. Næsten regelmæssigt hver Gang, han havde haft en Scene med Warwara Petrowna, var han den følgende Dag Angeren selv eg parat til, hvis det blot havde været muligt — at lade sig korsfæste paa Grund af sin Utaknemmelighed. Saa plejede han at meddele mig, at Warwara Petrowna var en fuldendt Engel, men han et afgjort Uhyre. Og alt hvad han sagde til mig, skrev han i overstrømmende Breve til Warwara Petrowna selv, tilstod alle sine Skændigheder, for Eksempel, at han endnu Dagen i Forvejen til et tilfældigt Menneske havde sagt, at hun kun af sygelig Berømmelsestrang havde taget ham i sit Hus og i Grunden misundte ham for hans „Geni"s Skyld. Endvidere, at hun egentlig hadede ham, at han af den Grund hadede sig selv og nu havde besluttet at gøre en voldsom Ende paa sig selv; men han ventede kun det afgørende Ord fra hende, osv. osv... Det var næsten altid den samme Remse. Deraf forstaar man til hvilket sandt Delirium, at dette ellers allerskyldigste af alle halvtredsaaarige Svøbelsesbørn kunde blive drevet. — Og han sendte altid Brevene af.

Der viste sig straks en væsentlig Forskel mellem Warwara Petrowna og ham. Hun havde aldrig efter nogen Strid sendt ham et saadant Bud eller overhovedet noget Brev. Han derimod skrev ofte endda to Gange om Dagen og det paa en Tid, hvor han boede i hendes Hus. Det meste Warwara Petrowna gjorde, var omhyggeligt at læse Brevet igennem, nummerere det og lægge det i en særlig lille Æske Hun gav ham aldrig Svar og opførte sig den næste Dag mod ham, som var der den foregaaende ikke sket det allerringeste. Lidt efter lidt havde han vænnet sig til en saadan Behandlingsmaade og vovede ikke en Gang at erindre om det forefaldne. Alligevel glemte hun det ikke, hvorimod han meget hurtigt, ofte endda for hurtigt glemte.

Alt i alt bemærkede Stepan Trofimowitsch slet ikke, at han tilsidst næsten var blevet som en Søn overfor Warwara Petrowna, og at hun aldeles ikke beholdt ham hos sig af „Berømmelsestrang“ eller for hans „Geni's Skyld. Hun derimod følte en uselvisk Kærlighed til dette gamle Barn, skønt hendes Følelser samtidig var stærkt blandede med Skinsyge, Foragt-, ja endog med Had. Hun beskyttede ham mod hvert Støvgran, var i treogtyve Aar som en Moder for ham, og Bekymringen vilde have berøvet hende hendes Søvn, hvis nogen blot havde vovet at røre ved hans Berømmelse som Digter, som Lærd, eller ved hans Rolle i det offentlige Liv. Men til Gengæld forlangte hun ogsaa meget af ham, var herskesyg indtil Ufejlbarlighed og bar Nag for evigt.

IV.

En Gang, netop paa den Tid, da de første Rygter om Livegenskabets Ophævelse begyndte at spredes, berede en Fyrste med de allerhøjeste Forbindelser i St.

Petersborg, paa Gennemrejse Warwara Petrowna med et Besøg. Hun elskede og plejede saadanne Forbindelser, som jo især efter hendes Mands Død truede med at ophøre. Fyrsten sad og drak The hos hende, der var ingen andre til Stede, førend Stepan Trofimowitsch paa hendes Befaling viste sig. Han var, skønt af lavere Herkomst, blevet opdraget i et fornemt Moskwa'er Hjem — og talte Fransk som en Pariser. Fyrsten maatte ved første Blik kunne se, mente Warwara Petrowna, hvad det var for Folk, hun havde Omgang med, selv om hun ogsaa boede i Ensomhed ude paa sit Gods i Provinsen. Men da Fyrsten udtrykkelig bekræftede de Rygter, der gik, kunde Stepan Trofimowitsch ikke dy sig og skreg pludselig „Hurra!“ Fyrsten tillod sig at smile og henkastede et Par spottende Bemærkninger om den Henrykkelse, den forestaaende Begivenhed syntes at tænke i alle russiske Hjærter. Saa tog Fyrsten Afsked, meget flygtigt med Stepan Trofimowitsch. Men Warwara Petrowna sagde senere skarpt og skændende til 'denne sidste: Det skal jeg aldrig glemme Dem! Og først tretten Aar efter skulde hun atter erindre ham om det.

Det var for Pesten ikke første Gang han hørte de Ord: „Det skal jeg aldrig glemme Dem!“

Forrige Gang var det i Aaret 1855, i Maj Maaned, kort efter at man paa Skworeschniki havde erfaret Generalløjtnant Stawrogins Død. Han var en noget letsindig gammel Herre, som trods sin Alder havde begivet sig paa Vej til den aktive Armé paa Krim, men undervejs var død af et Slagtilfælde. Warwara Petrowna blev altsaa Enke og klædte sig straks i dyb Sorg. Om egentlig Sorg var der ikke Tale, da de to Ægtefæller havde levet adskilte i de senere Aar, hun, der, som den eneste Datter af en rig Stor-Herremand, ejede Skworeschniki og en betydelig Formue, betalte den fattige Generalløjtnant en ordentlig Pension. Imidlertid trak hun sig dog

"Det skal jeg aldrig glemme Dem.«

tilbage i Ensomhed, vel at mærke en Ensomhed, hvori Stepan Trofimowitsch ikke forlod hende — ikke et Øjeblik.

Det var som sagt i Maj. Foraaret stod i sin første Blomsterpragt De to Venner spadserede hver Aften i Haven og sad i Lysthusene og udvekslede Følelser og Tanker. Under Indflydelse af den Forandring, der var sket i hendes Liv, talte Warwara Petrowna mere end sædvanligt og næsten klyngede sig sjæleligt set til sin Ven. Pludselig fik Stepan Trofimowitsch en ejendommelig Tanke, stolede maaske hans Enke-Veninde nu paa ham? ventede hun Sørgeaarets Udgang for at kræve et Ægteskabstilbud? Tanken havde noget kynisk ved sig. Men undertiden er netop vort indre Livs Finhed, alene paa Grund af dets mangesidige Udvikling, Aarsagen til vor Tilbøjelighed for kyniske Tanker. — „Indtægterne er store, det kan skam ikke nægtes, men... men..." Warwara Petrowna var ikke nogen Skønhed, hun var en stor, gullig, knoklet Dame med et enormt langt Ansigt, der fjærnt mindede om et Hestehoved. Stepan Trofimowitsch vaklede, pintes og græd — han græd meget let — to Gange paa Grund af sin egen Tøven.

Om hans Overvejelser var rigtige, er vanskeligt at sige — i hvert Fald vilde hun vel aldrig have kunnet bestemme sig tit at bytte sit Navn, Stawrogjn, med hans. Dog hvem kan indestaa for det — Dybden i et Kvindehjærte er nu en Gang uudforskkelig.

Men en Dag ved Nattens Frembrud skiltes de efter en levende Samtale om digteriske Spørgsmaal med et særlig venskabeligt Haandtryk paa Trappen til den Fløj, hvor Stepan Trofimowitsch boede. Da han var kommet ind til sig selv, tog han først en Cigar, men tændte den ikke, stillede sig hen ved det aabne Vindue og saa ud paa de lette hvide Smaaskyer, der drog forbi den klare Maane. Da fo'r han pludselig sammen og vendte sig om, thi han havde hørt den lette Raslen af Dameklæder.

Warwara Petrowna stod foran ham. Hendes gule Ansigt var næsten blaat, og Lsaberne syntes at presse sig krampagtigt sammen. Hun stod hele ti Sekunder urørlig foran ham, saa paa ham med et haardt, ubarmhjertigt Blik og hviskede saa pludselig hurtigt og sagte hint: — Det skal jeg aldrig glemme Dem!

Da Stepan Trofimowitsch begyndte at fortælle mig denne alvorlige hemmelighedsfulde Historie — det var allerede ti Aar efter — lukkede han først forsigtigt Døren i Laas. Og han forsikrede mig, at han havde været saa forfærdet, at han ikke vidste, hvorledes Warwara Petrowna forsvandt Men da hun senere aldrig havde omtalt det, var han ikke sikker paa, om det hele havde været en Hallucination — saa meget mere som han den Nat fik sin Mavekrampe og laa syg i fjorten Dage, hvad der gjorde Ende paa Samtalerne i Lysthuset. Alligevel ventede han hver Dag siden paa en Forklaring, og af den Grund var det vel, at han undertiden saa ret besynderligt paa sin Veninde,

V.

Warwara Petrowna bekymrede sig om alt, hvad der angik Stepan Trofimowitsch, endog hans Dragt havde hun udtænkt Den var karakteristisk nok, en langskødet, sort Frakke knappet næsten helt op i Halsen — ovenover det glatbarberede Ansigt og det brune Haar, der først i den allerseneste Tid var blevet graasprængt, og som i Nakken var langt og faldt ned paa Skuldrene, bar han en blød, bredskygget Hat, om Vinteren af Filt, om Sommeren af Straa, hvidt Halsbind slynget i en stor Knude og med hængende Ender samt en Stok med Sølvknap. Man fortalte, at han i sin Ungdom havde

været et ligefrem smukt Menneske — naa, efter min Mening havde han endnu i Alderdommen — hvis man Overhovedet kan tale om Alderdom, naar det gælder en Mand paa treoghalvtreds Aar — et indtagende Ydre. Han erindrede næsten om en lille Patriark, eller endnu snarere om en eller anden berømt Poet — især naar han om Sommeren sad hensunken i sine Tanker paa en Havebænk under blomstrende Buske, medens Solen gik ned, og idet han havde en opslaaet Bog ved Siden af sig. Dog maa jeg bemærke, at han den sidste Tid havde begyndt at ophøre med at læse Literatur, idetmindste Bøgerne — hvorimod de Aviser og Maanedsskrifter, som Warwara Petrowna abonnerede paa i Mængde, læste han regelmæssigt. Det forekom ogsaa, at han spadserede i Haven med en tyk, videnskabelig Bog under Armen; men frem af hans Baglomme stak en eller, anden lettere fransk Roman.

Under den første Halvdel af Stepan Trofimowitsch' Ophold paa Warwara Petrownas Gods tænkte han endnu stadig paa sin Forfattergærning og foresatte sig egentlig hver Dag at begynde i Alvor paa et nyt Manuskript. Men under den sidste Halvdel af Tiden havde han længst glemt dette Selvbedrag og den Beroligelse for ham selv, som der laa i disse hans evige Planer: „Man har glemt mig, ingen har mere Brug for mig!" — brast det mere end én Gang ud af ham; og denne tungsindige Stemning blev stærkere og hyppigere, jo ældre han blev; han forstod, hvad han før selv ikke vilde tro — at Sandheden i Grunden laa her! Warwara Petrowna vilde ganske vist intet vide af alt det; den Tanke, at hendes Ven var glemt og ingenting betød, var hende utaalelig. Og saa tog hun da, for at adsprede ham og for at opfriske hans Berømmelse sammen med ham til Moskwa, hvor hun havde mange Bekendtskaber i Forfatternes og de Lærdes Verden. Men heller.

ikke Moskwa kunde forandre noget ved det, som nu en Gang var de sørgelige Kendsgærninger.

Det var den Gang en ejendommelig urolig Tid. Der var begyndt noget nyt i Verden, noget, som slet ikke mindede om den Stilhed, der var gaaet forud; der laa en Forandring i Luften, og man følte det overalt, endog paa Skworeschniki. Endnu var der kun faa Fakta, men Ideerne svirrede omkring, og det mest foruroligende ved dem var maaske, at man vanskelig kunde blive klar paa, hvad disse Ideer da egentlig vilde. Warwara Petrowna søgte frem for alle, helt Kvinde paa dette Punkt, at komme efter Hemmeligheden ved disse Ideer. Hun gennempløjede alle Tidsskrifter og Aviser, der drejede sig om dem, forskaffede sig Flyveblade og lod sig sende forbudte udenlandske Udgaver. Stepan Trofimowitsch blev atter og atter anmodet om at skaffe hende Klarhed, men hans Forklaringer formaaede ikke at tilfredsstille hende. Desuden saa Stepan Trofimowitsch med Foragt ned paa Tidens Rørelser, man havde jo glemt ham. Men netop nu var det, at en eller anden i St Petersborg erindrede om ham som en forsvunden Stjerne i et glemt Stjernebillede. Da blev Stepan Trofimowitsch rørt og smigret paa samme Gang, og Overlegenheden veg Pladsen for den største Iver for hans Samtidiges Sag. Warwara Petrowna troede ogsaa straks paa det altsammen, og den Omstændighed, at der ved denne Lejlighed blev stillet det Spørgsmaal i en Brevkasse, om han overhovedet troede, kunde intet ændre i hendes Tro. Beslutningen blev taget om straks at rejse til St Petersborg og der at grundlægge en Avis. Stepan Trofimowitsch blev endnu mere indbildsk og optraadte paa hele Rejsen som hendes Beskytter. Hun angav som den egentlige Grund til Rejsen, at hun vilde besøge sin Søn, der netop havde fuldendt sine Studier ved en Højskole i St. Petersborg.

VI

Warwara Petrowna blev næsten hele Vintersæsonen i Hovedstaden. Hendes Forhaabninger om at knytte nye Forbindelser i de højere Kredse var mislykkedes, og hun kastede sig saa krænket over Literaturen og i de nye Ideers Arme. Hun holdt literære Aftener i sin Salon, Literater strømmede til, indbudte og uindbudte, i Begyndelsen ædru, senere ogsaa drukne — den ene trak den anden med sig, og hvordan skulde hun vide, hvem det var. Men aldrig havde hun set saadanne Mennesker. De var pralende og æresyge; hvad de egentlig vilde, var svært at blive klog paa, der var dog baade Kritikere, Romanforfattere, Dramatikere og Satirikere iblandt dem. Selv Koryfærerne kom, takket være Stepan Trofimowitsch, af og til hos hende. Han havde i Begyndelsen noget literært Held, man ligesom gravede ham op, opdagede ham paa ny, gjorde en Salonbegivenhed ud af ham, og da han for første Gang ved en literær Aften betraadte Scenen, modtoges han af en dundrende Applavs. Ti Aar igennem erindrede han denne Aften og mindre af Rørelse og Taknemmelighed, end fordi Bifaldet havde været saa „uretfærdigt“ og „kunstlet“. „Jeg turde vædde paa,“ sagde han til mig: — „at ikke en eneste af dem havde nogen Anelse om min Eksistens!“ Altsaa havde han dog ejet den rette Selverkendelse. Blandt andet fik man ogsaa hans Navn paa et Par Indsamlinger og Rundskrivelser, der protesterede mod noget — han vidste selv næppe hvad. Ogsaa Warwara Petrowna fik de til at underskrive, skønt Fler-tallet af disse nye Mennesker saa paa hende med slet skjult Spot. Paa de literære Aftener hørte hun kun til, naar man talte om alt muligt, Ophævelsen af Censur, de russiske Bogstavers Afløsning af de latinske, Nyttens af en Deling af Rusland efter Folkeslagene, Polens

Genrejsning, Bonderefonnen, Kvinderettighederne og saa videre.

Da Warwara Petrównas Hensigt at grundlægge et Tidsskrift blev bekendt, strømmede der naturligvis endnu flere Literater til, ærlige og uærlige Elementer mellem hinanden. Og en Aften, hvor Grundlæggelsen af dette Bladforetagende var paa Dagsordenen, hændte, just den Scene, der skulde gøre Ende paa deres Ophold i St. Petersborg — det var et Oprin mellem en gammel Officer og et ungt Geni, og Warwara Petrowna var Tiden Andel i den, men Følgen var dog, at der i et Ugeblad fremkom en Karikaturtegning og et satirisk Digt om hende. Hertil kom, at Stepan Trofimowitsch netop i de Dage gjorde endegyldig Fiasko. Paa en Foredragsaften, som han foranstaltede, hans sidste i St. Petersborg, havde han stultet sig op til at holde en „liberal“ „kosmopolitisk“ Tale om Fædrelandets aandelige Snæversyn og om Religionens skadelige Indflydelse, samt til Slut endog hævdede, at en Digter var vigtigere for Menneskene end et Par Støvler. Derpaa blev han saa grundigt udpebet, at man maatte slæbe ham halvdød hjem.

Warwara Petrowna gav ham Baldriandraaber og trøstede ham til langt ud paa Morgenstunden. Og saa var Afrejsen en afgjort Sag.

En Gang langt senere, da Begejstringen havde grebet ham, udbrød han:

— Oh, mine Venner, I aner jo slet ikke, hvorledes Raseri og Sorg paa samme Tid kan gribe ens Sjæl, naar man maa se paa, at uvidende Mennesker kan trække en stor Idé ned og slæbe den i Skarnet! I min Ungdom da var det anderledes. Vi — vi stræbte mod Højderne. Nu kender man ikke til det mere. Men ogsaa vor Tid vil komme igen og føre Menneskene ind paa den rette Vej. Thi hvad skulde det Hele ellers blive til?

VII.

Lige efter deres Tilbagekomst fra St. Petersburg sendte Warwara Petrowna sin Ven en Tur til Udlandet for at „rekreere sig“, som hun udtrykte sig. Hun følte, at det var nødvendigt, at de skiltes for en Tid. Stepan Trofimowitsch tog altsaa af Sted, himmelhenrykt

— Ha! udbrød han: i Udlandet vil jeg atter blive mig selv. Der kan jeg endelig atter ofre mig for Videnskaben.

Men allerede i hans første Brev sang han paa den gamle Vise;

— Hjærtet er bristet! Jeg kan ikke glemme. Ak, her i Berlin har alting mindet mig om det gamle, om Fortiden, og den første Begejstring og de første Kvaler, Hvor er nu det, som en Gang var? Hvor er de nu, de mine to Engle, som jeg aldrig var værdig? Og hvor er han, min Søn, min eneste, elskede Søn? Og endelig, hvor er jeg selv, hvor er mit Jeg, dette stærke, malmhaarde Jeg, som en Gang var urokkelig som en Klippe? Medens nu den første den bedste Andrejeff *peut briser mon existence en deux*.*)

Sin Søn, denne eneste, elskede Søn, havde Stepan Trofimowitsch kun set to Gange i hele sit Liv, den ene Gang da Barnet fødtes, og den anden Gang just nylig i St. Petersburg, hvor den unge Mand læste til Student. Han var som sagt blevet opdraget hos et Par Tanter — paa Warwara Petrownas Bekostning naturligvis.

Og hvad var det med denne Andrejeff. Naa, det var ganske simpelt en Købmand her, som Menneske en Særling, Arkæolog i Følge Sympatier, en lidenskabelig Samler af russiske Oldsager. Denne ærværdige Herre, en Mand med et langt graat Skæg og store Sølvbriller, vægrede sig ved at udbetale til fastsat Tid en Sum

*) kan ødelægge min Eksistens. O. A.

paa firehundrede Rubler til Stepan Trofimowitsch, en Sum, ban nok var ham skyldig — for en Skov, som havde hørt til det lille Gods, Stepan Trofimowitsch' første Kone havde efterladt sig, og som var solgt til ham til Omhugning, Skønt nu Warwara Petrowna havde forsynet sin Ven rigeligt, ja næsten ødselt med Penge, saa regnede denne dog stærkt med de firehundrede Rubler, i hvert Fald for uforudsete og hemmelige Udgifthers Skyld, og han blev ligefrem fortvivlet, da ban (erholdt et Brev fra Andrejeff og denne meddelte ham, at Betaling foreløbig var ham komplet umulig.

Dette første Brev læste Warwara Petrowna hurtigt, understregede med Blyant Udraabet: — hvor er de nu? og Udtrykket „Engle“, gav Brevet dets fortløbende Numer og lagde det saa til de andre.

Det andet Brev, Stepan Trofimowitsch sendte til Warwara Petrowna, handlede om følgende: — Jeg arbejder daglig tolv Timer — hvortil Warwara Petrowna bemærkede; — Hvis han idetmindste blot havde skrevet elleve I — Altsaa: — Jeg arbejder daglig tolv Timer, roder i Bibliotekerne, overbeviser mig om Ting, som jeg allerede i Forvejen har tænkt mig selv, gør Uddrag, løber om, er sammen med Professorer — — i samme Tone hele Brevet igennem, indtil han mod Slutningen^ talte om andet — men ogsaa der, i de mere private Meddelelser blandedes en vis videnskabelig affekteret Positur: — Nu har jeg fornyet Bekendtskabet med den henrivende Familie Dundasoff; hvor Nadeschda Nicolajewna dog stadig holder sig smuk. Hun beder hilse. Hendes meget yngre Mand saavel som de tre Nevøer er her ogsaa. Om Aftenen diskuterer vi saa, oftest til Morgengry. Vore Nætter er ligefrem atheniensiske — dog naturligtvis kun i den Forstand, at de er aandeligt fine. Alt er saa ædelt her. Der høres megen Musik, spanske Motiver, Ideen om den almen menneskelige Fornyelse, den evige Skønheds Idé. Altid tænker jeg paa den Six-

tinske Madonna, Lys med Mørket, der bryder ind; men ogsaa Solen har Pletter. Oh, Warwara Petrowna! Min Ven, min gode, min trofaste Ven! Hele mit Hjærte er hos Dem! — saaledes sluttede Brevet.

— Vrøvl altsammen, tænkte Warwara Petrowna og foldede det sammen: — hvis de atheniensiske Aftener, varer til om Morgen, saa kan han umuligt sidde tolv Timer daglig over Bøgerne. Skulde han maaske have været fuld, da han skrev det Brev? Hvor understaar denne Dundassowa sig i at sende mig Hilsener? — Forøvrigt — lad ham blot rase ud!...

Ret længe varede imidlertid Stepan Trofimowitsch's „Rasen ud“- ikke; allerede efter fire Maaneders Forløb kunde han ikke holde det ud mere i Udlandet og viste sig paa Skworeschniki, Hans sidste Breve til Warwara Petrowna var næsten ikke andet end lutter Forsikringer om hans Hengivenhed, og de var bogstavelig talt vædede af Taarer.

Gensynet mellem de to var ligefrem rørende, sandelig opløftende.

— Min Ven, sagde han senere til mig: — Min Ven, jeg opdagede en for mig frygtelig ny Egenskab — *je suis* kun et almindeligt Husdyr i Menneskeskikkelse *et rien de plus! Mais r-r-rien de plus**).

VIII.

Efter dette Petersborger og Berliner Intermezzo indtraadte en Ro, der skulde vare saa godt som uafbrudt i ni Aar, Efterhaanden dannede der sig en bestemt Vennekreds om ham hos os i Byen; men den vedblev dog altid at være ret lille. Warwara Petrowna blev alminde-

*) jeg er————og intet andet! Virkelig intet andet. O. A.